

Григорій Геннадійович **СОЛОМОН**

магістр; керуючий партнер «Процук та партнери», керуючий партнер SP Legal Solutions, LLC, Член Ради комітету Національної асоціації адвокатів України з питань незалежності правосуддя та судової влади

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6071-5067>

e-mail: ppartners@ppartners.com.ua

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ: РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СТАДІЇ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ ТА ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО РОЗГЛЯДУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЇ

У статті досліджено потенціал застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) на початкових стадіях судового провадження – під час відкриття справи та її підготовки до розгляду, – як інструменту процесуальної економії. Проаналізовано автоматизацію первинної перевірки процесуальних документів, виявлення недоліків і формування аналітичної підтримки для суду. Особливу увагу приділено етичним і правовим межам алгоритмізації судових процедур та можливостям впровадження ШІ в судочинство України з урахуванням електронного документообігу.

Ключові слова: штучний інтелект, судове провадження, відкриття провадження, підготовка справи до розгляду, процесуальна економія, електронний документообіг, автоматизація судочинства, Legal Tech, цифрове правосуддя, алгоритмізація судових процедур

Стаття надійшла 10.02.2026

Статтю прийнято 21.02.2026

Статтю опубліковано 13.03.2026

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Перевантаженість судової системи України призводить до затягування розгляду справ і ускладнює реалізацію принципу процесуальної економії, особливо на початкових стадіях судового провадження. Застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) створює можливості для оптимізації аналізу процесуальних документів і судової практики, скорочення часу підготовчих процедур та підвищення ефективності судового розгляду, що є особливо актуальним з огляду на наявність цифрової судової інфраструктури та недостатню наукову розробленість меж застосування ШІ у судочинстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика застосування інформаційних технологій у судочинстві досліджується у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Концептуальні засади електронного правосуддя розроблені у роботах Р. Сускінда, який обґрунтував можливість повністю цифрового судочинства та визначив етапи його впровадження [5].

Питання застосування ШІ безпосередньо у судовій діяльності досліджено у працях К. Ешлі [1], де автором детально проаналізовано можливості машинного навчання для правового аналізу та прогнозування судових рішень. Значний внесок у розуміння алгоритмічного аналізу правових текстів зробили Дж. Зелезнікув та Д. Хантер [15].

Проблеми автоматизації окремих судових процедур розглянуто у дослідженнях Д. Катц та М. Боммаріто, які розробили методологію прогнозування рішень Верховного Суду США на основі машинного навчання. В їхній роботі [10] показано практичну можливість алгоритмічного аналізу судової діяльності.

Етичні аспекти алгоритмізації правосуддя досліджено у працях Ф. Паскаля [2], де автором порушено проблему прозорості алгоритмічних рішень та потенційної дискримінації. Європейською комісією з ефективності правосуддя (СЕРЕЈ) у 2018 р. ухвалено Європейську етичну хартію застосування ШІ в судових системах, що встановлює базові принципи застосування ШІ у правосудді.

Водночас аналіз наукової літератури свідчить про недостатню розробленість саме питання застосування ШІ на початкових стадіях судового провадження. Більшість досліджень зосереджені на загальних питаннях Legal Tech або на прогнозуванні судових рішень, тоді як потенціал ШІ для оптимізації стадій відкриття провадження та підготовки справи залишається малорозробленим.

МЕТА статті – комплексне дослідження можливостей застосування технологій ШІ на стадіях відкриття провадження та підготовки справи до судового розгляду як інструменту реалізації принципу процесуальної економії.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відкриття провадження у справі та підготовка справи до судового розгляду є початковими стадіями судового процесу, що мають визначальне значення для подальшого ефективного вирішення спору. На стадії відкриття провадження суд вирішує питання про прийняття заяви до розгляду, перевіряючи дотримання передумов права на звернення до суду та умов реалізації цього права.

Процесуальне законодавство встановлює чіткі вимоги до форми та змісту позовної заяви. Суд перевіряє наявність обов'язкових реквізитів: найменування суду, відомості про сторони, зміст позовних вимог, обставини, що обґрунтовують вимоги, докази, підтвердження сплати судового збору тощо. Виявлення недоліків тягне залишення заяви без руху або її повернення.

Стадія підготовки справи до розгляду передбачає вчинення комплексу процесуальних дій, спрямованих на забезпечення своєчасного та правильного вирішення справи. На цій стадії суд визначає предмет доказування, розподіляє обов'язок доказування, вирішує питання про витребування доказів, залучення третіх осіб, призначення експертизи.

Принцип процесуальної економії вимагає досягнення мети судочинства з мінімальними витратами часу та ресурсів. Реалізація цього принципу на початкових стадіях означає: швидке прийняття рішення про відкриття провадження; своєчасне виявлення недоліків заяви та

надання можливості їх усунення; ефективну підготовку справи, що мінімізує потребу в додаткових судових засіданнях; формування чіткого розуміння правових питань, що підлягають вирішенню.

Сучасні технології ШІ, зокрема методи машинного навчання (ML) й оброблення природної мови (NLP), відкривають широкі можливості для автоматизації рутинних процесуальних дій на початкових стадіях судового провадження. Ці технології дають комп'ютерним системам змогу «розуміти» зміст правових документів, виявляти їхню структуру, ідентифікувати ключову інформацію.

Першою ключовою функцією є автоматична перевірка процесуальних документів на відповідність формальним вимогам. ШІ-система здатна миттєво проаналізувати позовну заяву та перевірити наявність усіх обов'язкових реквізитів, передбачених процесуальним законодавством. Система ідентифікує: чи вказано найменування суду та сторін; чи сформульовано позовні вимоги; чи наведено обставини та правове обґрунтування; чи додано необхідні документи; чи підтверджено повноваження представника; чи сплачено судовий збір.

Другою функцією є виявлення неповноти та недоліків матеріалів. ШІ аналізує не лише наявність документів, а й їхню змістовну достатність. Наприклад, якщо позивач посилається на договір, але не додає його копію, система сигналізує про це. Якщо вимоги стосуються стягнення заборгованості, але немає розрахунку суми – це також фіксується.

Третьою функцією є класифікація справ та визначення підсудності. На основі аналізу змісту позовної заяви ШІ здатний автоматично класифікувати справу за категорією, визначити підсудність, ідентифікувати, чи підлягає справа розгляду в порядку спрощеного провадження.

Четвертою функцією є автоматичне формування проєктів процесуальних документів. На основі результатів аналізу ШІ може підготувати проєкт ухвали про відкриття провадження, залишення заяви без руху або повернення заяви з переліком виявлених недоліків.

П'ятою функцією є пошук та аналіз релевантної судової практики. ШІ автоматично ідентифікує ключові правові питання справи та знаходить рішення судів в аналогічних справах, формуючи базу для подальшого правового аналізу.

Технологічно ШІ-аналіз процесуальних документів базується на кількох ключових методах. NLP дає змогу системі «розуміти» текст документа, виділяючи з нього структуровану інформацію. ML забезпечує здатність системи покращувати свою роботу на основі накопиченого досвіду.

Процес ШІ-аналізу позовної заяви включає кілька етапів. На першому етапі відбувається попереднє оброблення тексту: розпізнавання тексту зі сканованих документів (OCR), нормалізація тексту, видалення технічних артефактів. Другий етап передбачає структурний аналіз: ідентифікацію розділів документа, виділення заголовків, абзаців, нумерованих списків.

На третьому етапі здійснюється семантичний аналіз: виявлення ключових сутностей (сторони, дати, суми, об'єкти); ідентифікація правових норм, на які посилається заявник; визначення змісту позовних вимог; аналіз

обставин, що обґрунтовують вимоги.

Четвертий етап – порівняння з еталонними вимогами. Система порівнює виявлену структуру та зміст документа з вимогами, встановленими процесуальним законодавством, та фіксує невідповідності. П'ятий етап передбачає формування звіту про результати аналізу з переліком виявлених недоліків та рекомендаціями.

Особливо цінною є здатність ШІ виявляти невідповідності та суперечності у матеріалах справи. Система аналізує всі подані документи комплексно і може виявити: розбіжності в датах між різними документами; невідповідність сум у договорі та розрахунку заборгованості; суперечності у показаннях або поясненнях сторін; посилання на документи, що не додані до справи.

Такий глибокий аналіз забезпечує значно вищий рівень підготовки справи порівняно з традиційним методом, коли помічник судді або секретар фізично нездатний настільки ретельно проаналізувати всі документи через обмеженість часу та людських когнітивних ресурсів.

Ключовим результатом ШІ-оброблення матеріалів справи на етапі підготовки є аналітичний бриф – структурований документ, що містить систематизовану інформацію про справу, підготовлену для судді. Концепція аналітичного брифу передбачає, що суддя отримує не «сирі» матеріали справи, а попередньо опрацьовану, структуровану інформацію.

Особливо високий потенціал застосування ШІ спостерігається у справах з повторюваним сценарієм – типових категоріях справ, що мають схожу структуру та вирішуються за усталеними правовими алгоритмами. До таких справ належать: стягнення заборгованості за комунальні послуги, кредитні спори, трудові спори про стягнення заробітної плати, справи про відшкодування шкоди від ДТП.

Статистика свідчить, що такі типові справи становлять значну частину судового навантаження. Їхній розгляд не потребує глибокого правового аналізу – правові питання є зрозумілими, судова практика усталена. Основний час витрачається на рутинні операції: перевірку документів, розрахунок сум, формування процесуальних документів.

ШІ-система, навчена на попередніх рішеннях у типових справах, здатна здійснювати комплексну автоматизацію їх оброблення. По-перше, система виконує повну перевірку матеріалів на відповідність вимогам для цієї категорії справ. По-друге, здійснює автоматичний розрахунок сум (заборгованості, пені, інфляційних втрат). По-третє, формує проєкт судового рішення на основі типового шаблону.

По-четверте, ШІ виявляє нетипові елементи, що потребують уваги судді. По-п'яте, прогнозує ймовірний результат розгляду на основі аналізу практики. Така автоматизація дає судді змогу зосередитися на перевірці висновків системи та врахуванні індивідуальних особливостей справи замість виконання рутинних операцій.

Важливо підкреслити: навіть у типових справах остаточне рішення приймає виключно суддя. ШІ лише готує аналітичні матеріали та проєкти документів. Суддя зобов'язаний перевірити всі висновки, врахувати обставини конкретної справи, застосувати професійне судження. Це гарантує збереження судової незалежності та права сторін на справедливий розгляд.

Впровадження ШІ у судову систему породжує низку етичних питань, що потребують ретельного осмислення та правового регулювання. Головне питання: де проходить межа між допустимою автоматизацією рутинних операцій та неприпустимим делегуванням судових функцій алгоритму?

Європейська етична хартия застосування ШІ в судових системах [16] встановлює базові принципи, яких слід дотримуватися. Принцип поваги до основних прав вимагає, щоб ШІ-системи розроблялися та впроваджувалися з повною повагою до основних прав, гарантованих конвенціями та конституціями.

Принцип недискримінації забороняє створення або посилення дискримінації між особами чи групами осіб. ШІ-системи має бути перевірено на відсутність упередженості за ознаками раси, статі, віку, соціального походження тощо. Принцип якості та безпеки вимагає, щоб оброблення судових рішень та даних здійснювалося із застосуванням сертифікованих джерел та нематеріальних активів з повною повагою до правил, що регулюють доступ до судових даних. Принцип контролю користувачем означає, що судді повинні мати можливість в будь-який момент переглянути результати роботи ШІ та прийняти рішення, що відрізняється від запропонованого системою. ШІ є інструментом, а не заміною судді. Ці принципи формують етичну рамку для застосування ШІ у судовій системі. Їх дотримання є обов'язковою умовою впровадження будь-яких алгоритмічних рішень у судочинство.

Фундаментальним принципом правосуддя є незалежність суддів. Ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи незалежним і безстороннім судом. Впровадження ШІ не повинно жодним способом порушувати цей принцип. Ключовим є розмежування функцій ШІ та судді. ШІ виконує допоміжні, аналітичні функції: оброблення інформації, пошук практики, підготовка проєктів документів. Суддя здійснює владні функції: прийняття процесуальних рішень, оцінювання доказів, правова кваліфікація, постановлення рішення у суті. Суддю ніколи не має бути зв'язано висновками ШІ. Система надає рекомендації, але суддя завжди має право прийняти інше рішення. До того ж суддя зобов'язаний критично оцінювати результати ШІ-аналізу та нести повну відповідальність за прийняте рішення.

Практичні гарантії збереження суддівської незалежності включають такі елементи. По-перше, необов'язковість висновків ШІ для судді – система надає інформацію для прийняття рішення, а не саме рішення. По-друге, прозорість алгоритмів – суддя має розуміти логіку, за якою ШІ сформував свої рекомендації.

По-третє, можливість роботи без ШІ – суддя повинен мати можливість відмовитися від застосування ШІ-інструментів у конкретній справі. По-четверте, заборона автоматичного прийняття рішень – жодне процесуальне рішення не може прийматися виключно на основі алгоритму без участі людини.

На рівні ЄС ключовим документом є Пропозиція Регламенту про ШІ (AI Act), що класифікує ШІ-системи за рівнем ризику. Системи, що застосовуються у судочинстві, віднесено до категорії високого ризику, що передбачає підвищені вимоги до їх розроблення, тестування та впровадження.

Рада Європи через СЕРЕЖ активно розробляє стандарти застосування ШІ у правосудді. Крім згаданої Етичної хартії, готуються рекомендації з практичного впровадження, оцінювання ризиків, забезпечення прозорості. Ці документи мають рекомендаційний характер, але слугують орієнтиром для національного законодавства.

Правове регулювання застосування ШІ в судочинстві України перебуває на початковому етапі: спеціальних норм немає, однак положення про електронне судочинство створюють базові передумови для його впровадження. Для системного застосування ШІ необхідне формування нормативної бази, що визначатиме статус і функції ШІ-систем, гарантії прав учасників процесу, вимоги до безпеки та відповідальності. Попри наявні виклики – мовну й правову адаптацію, потребу у навчанні кадрів, кібербезпеку та фінансові витрати, – впровадження ШІ на початкових стадіях провадження здатне суттєво підвищити процесуальну економію, скоротивши строки підготовки та розгляду справ у декілька разів, підвищивши якість судових рішень, зменшивши навантаження на суддів і забезпечивши швидший та ефективніший доступ громадян до правосуддя.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження свідчить, що застосування ШІ-технологій на стадіях відкриття провадження та підготовки справи до розгляду має значний потенціал як інструмент процесуальної економії. Автоматизація формалізованих і рутинних операцій, – перевірки процесуальних документів, виявлення їх недоліків, класифікації справ, визначення підсудності, пошуку судової практики та формування аналітичних брифів, – сприяє підвищенню ефективності судового процесу, особливо у типових категоріях справ. Водночас впровадження ШІ має здійснюватися з дотриманням етичних стандартів і принципу суддівської незалежності, оскільки ШІ виконує виключно допоміжну функцію, а остаточне рішення та відповідальність за нього завжди залишаються за суддею.

Список використаних джерел

1. Ashley K.D. Artificial Intelligence and Legal Analytics: New Tools for Law Practice in the Digital Age. Cambridge, 2017. 450 p.
2. Pasquale F. The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information. Cambridge, 2015. 320 p.
3. Surden H. Machine learning and law. *Washington Law Review*. 2014. Vol. 89. pp. 87–115.
4. Susskind R. Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future. Oxford, 2017. 240 p.
5. Susskind R. Online Courts and the Future of Justice. Oxford, 2019. 368 p.
6. Маляренко В.Т. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України. Київ, 2020. 512 с.
7. Степанова Т.В. Принципи цивільного процесуального права: монографія. Одеса, 2018. 248 с.
8. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України. Київ, 2005. 624 с.
9. Яснонок М.М. Принцип процесуальної економії в цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 58–62
10. Katz D.M., Bommarito M.J. Predicting the behavior of the Supreme Court of the United States. *PLoS ONE*. 2017. Vol. 12(4).

11. Remus D., Levy F. Can robots be lawyers? *Georgetown Journal of Legal Ethics*. 2017. Vol. 30. pp. 501–558.
12. Комаров В.В., Радченко П.І. Господарське процесуальне право України. Харків, 2019. 512 с.
13. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар. Київ, 2019. 864 с.
14. Susskind R., Susskind D. *The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts*. Oxford, 2015. 368 p.
15. Zeleznikow J., Hunter D. *Building Intelligent Legal Information Systems: Representation and Reasoning in Law*. The Hague, 1994. 312 p.
16. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment*. Strasbourg. 2018. 36 p.
17. Васильєв С.В. Цивільний процес України. Харків, 2020. 480 с.

References

1. Ashley K.D. *Artificial Intelligence and Legal Analytics: New Tools for Law Practice in the Digital Age*. Cambridge, 2017. 450 p.
2. Pasquale F. *The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information*. Cambridge, 2015. 320 p.
3. Surden H. Machine learning and law. *Washington Law Review*. 2014. Vol. 89. pp. 87–115.
4. Susskind R. *Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future*. Oxford, 2017. 240 p.
5. Susskind R. *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford, 2019. 368 p.
6. Maliarenko V.T. *Courts, Law Enforcement and Human Rights Protection Bodies of Ukraine*. Kyiv, 2020. 512 p. (in Ukrainian).
7. Stepanova, T. V. *Principles of Civil Procedural Law: Monograph*. Odesa, 2018. 248 p. (in Ukrainian).
8. Shtefan M.Y. *Civil Procedural Law of Ukraine*. Kyiv, 2005. 624 p. (in Ukrainian).
9. Yasnyok M.M. The principle of procedural economy in civil proceedings. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2019. No. 5. pp. 58–62. (in Ukrainian).
10. Katz D.M., Bommarito M.J. Predicting the behavior of the Supreme Court of the United States. *PLoS ONE*. 2017. Vol. 12(4).
11. Remus D., Levy F. Can robots be lawyers? *Georgetown Journal of Legal Ethics*. 2017. Vol. 30. pp. 501–558.
12. Komarov V.V., Radchenko P.I. *Commercial Procedural Law of Ukraine: Textbook*. Kharkiv, 2019. 512 p. (in Ukrainian).
13. Fursa S.Y., Fursa Y.I. *Civil Procedure Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary*. Kyiv, 2019. 864 p. (in Ukrainian).
14. Susskind R., Susskind D. *The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts*. Oxford, 2015. 368 p.
15. Zeleznikow J., Hunter D. *Building Intelligent Legal Information Systems: Representation and Reasoning in Law*. The Hague, 1994. 312 p.
16. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment*. Strasbourg. 2018. 36 p.
17. Vasylyev S.V. *Civil Procedure of Ukraine: Study Guide*. Kharkiv, 2020. 480 p. (in Ukrainian).

Hryhorii SOLOMON

master; Managing Partner at Protsyk & Partners, Managing Partner at SP Legal Solutions, LLC Council Member, Committee on the Independence of the Judiciary and Judicial Power, National Bar Association of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6071-5067>

e-mail: ppartners@ppartners.com.ua

ALGORITHMIZATION OF JUDICIAL PROCEEDINGS: THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AT THE STAGE OF INITIATION OF PROCEEDINGS AND PREPARATION OF CASES FOR TRIAL AS A TOOL OF PROCEDURAL ECONOMY

This paper explores the potential of applying artificial intelligence technologies at the initial stages of judicial proceedings - specifically during the initiation of a case and its preparation for trial - as an effective instrument for implementing the principle of procedural economy. The study examines how AI-driven tools can be used to automate the preliminary analysis of procedural documents, verify their compliance with formal legal requirements, and detect deficiencies, inconsistencies, or incomplete materials before a case is formally assigned to a judge. Such early-stage automation may significantly reduce the administrative burden on courts and help prevent delays caused by procedural errors. The paper substantiates the concept of AI-assisted case preparation, which includes the generation of structured analytical briefs, identification of applicable legal norms, retrieval and systematization of relevant case law, and preliminary identification of key legal issues that require judicial assessment. By supporting judges and court staff with high-quality analytical input, AI systems can enhance the efficiency and consistency of judicial workflows while preserving the human-centered nature of adjudication. Special attention is given to the ethical and legal boundaries of algorithmizing judicial procedures. The research addresses concerns related to the preservation of judicial independence, transparency of algorithmic decision-making, data protection, and the parties' right to a fair trial. The paper emphasizes that artificial intelligence should function exclusively as a decision-support tool rather than a substitute for judicial discretion. Based on the conducted analysis, practical recommendations are formulated regarding the gradual implementation of AI instruments within the Ukrainian judicial system, taking into account the specific features of national electronic document management, existing procedural legislation, and institutional capacity. The proposed approach aims to balance technological innovation with fundamental principles of justice, legality, and trust in the judiciary.

Keywords: artificial intelligence, judicial proceedings, initiation of proceedings, preparation of a case for trial, procedural economy, electronic document management, automation of judicial proceedings, Legal Tech, digital justice, algorithmization of judicial procedures